

RECENZIJOS

SENSORINIAI POREIKIAI – INOVATYVŪS IŠŠŪKIAI

Elvyra Acienė

Klaipėdos universitetas

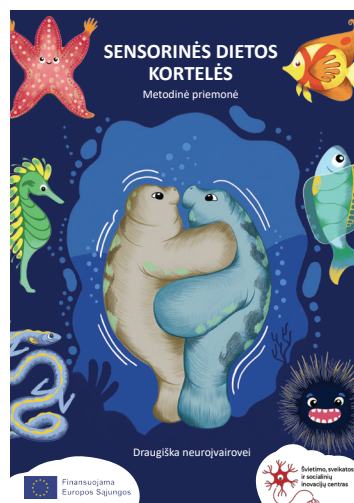
Brigita Kreiviniienė

Sensorinės dietos kortelės.

Metodinė priemonė. 2025.

Iliustracijų autorė Urtė Kraniauskaitė

Klaipėdos universiteto leidykla

Ne visos metodinės priemonės tampa mokslininkų dėmesio objektu ir pristatomos moksliniuose žurnaluose. Dažniausiai tai praktikams skirta platforma. Ši metodinė priemonė sudaro galimybes mokslininkams tyrinėti vaikų ir jaunuolių sensorinius poreikius įgyvendinančias inovatyvias prieigas, skatina geriau suprasti neurologinių sutrikimų raišką bei sensorinių poreikių įgyvendinimo paieškas. Klaipėdos universiteto leidykloje publikuota ir pristatyta metodinė priemonė vaikams ir jaunuoliams, kurie turi individualios pagalbos poreikių, „Sensorinės dietos kortelės“ – tai inovatyvi sensorinių poreikių realizavimo praktikoje prieiga. Sensorinės dietos kortelės skirtos sensorinių poreikių turintiems vaikams ir jaunuoliams, kurių kasdieniam socialiniam dalyvavimui būtina šiuos poreikius patenkinti. Kortelių grafinio dizaino ir iliustracijų autorė – Urtė Kraniauskaitė.

B. Kreiviniienės teigimu, šis metodinis kortelių rinkinys yra pirmasis Lietuvoje, kai susisteminus žinomų mokslininkų žinias ir pasaulinę praktiką sukurtos sensorinės dietos kortelės, kaip kelrodis, atliepiantis vaikų ir jaunuolių sensorinius poreikius. Sensoriniai poreikiai atitinkamai grupei žmonių mūsų visuomenėje turi

būti suprantami ir vertinami kaip natūralus kasdienio gyvenimo procesas. Kiekvienam mūsų reikia maisto, būtina patenkinti ir su žmogaus neurologiniais procesais susijusius sensorinius poreikius. Kortelių rinkinys vadinamas „Sensorinės dietos kortelės“ – tai tarsi meniu, kuriame galima atrasti atitinkamą sensorinį poreikį realizuojantį vaizdinį. Sensorinės dietos kortelės ne tik gali užtikrinti asmeniui kasdien būtinų sensorinių dirgiklių gavimą, bet ir lemia teigiamus nepageidaujamo elgesio pokyčius vystant kalbinę raidą, sukaupiant dėmesį, nusiraminant emociškai. Kortelių naudojimo procesai strateguojami suaugusiųjų. Metodinėje priemonėje autorė pristato kortelių kūrybiškumo aspektus, kuriant vaikų ir jaunuolių žaidybines nuotaiką tiek mokykloje, tiek ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Lietuvoje aktyviai vysta mokyklų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų įtraukiojo ugdymo procesas, kurio siekis yra neurotipiškai besivystančių vaikų ir jaunuolių, kurie turi individualios pagalbos poreikį, nuolatinis dalyvavimas ugdymo(si) procese. Tai procesas, kuriame laimi visi. Metodinės kortelės gali veiksmingai prisidėti prie šio integratyvaus proceso, nes, atliepiant universalaus dizaino principus, jos tinka ne tik segreguotiems, bet ir universaliems sprendimams, tai yra visiems. Kortelės galima panaudoti tiek kaip individualizuotos pagalbos priemonę – asmens sensorinės dietos dalį, tiek ir kaip bendruomeniškumo bei draugystės kūrimo priemonę, kuri judesio ir patyrimo veiklose sukuria teigiamą nuotaiką.

Metodinį rinkinį sudaro 42 iliustruotos kortelės. Šių kortelių turinys sukurtas pagal žymiausių pasaulio mokslininkų Svetlanos Masgutovos ir Jane Ayres, kurios tyrinėja sensorinius sutrikimus, poreikių atliepimo juos adaptuojant pavyzdžius. Grafinis dizainas ir iliustracijos sukurtos pagal pasaulinės praktikos tyrinėtojų Cathy Malchiodi, Temple Grandin ir Susan M. Sheridan išvalgas apie vaikų su autizmo spektro sutrikimu vizualinę išraišką, mąstymą ir jų piešinių analizę. Visos sensorinės kortelės priskiriamos trimis sensorinėms sritims – vestibulinei, taktilinei ir propriocepinei. Be to, kiekviena sritis turi atitinkamą įgyvendinimo lygį – pateikiamos užduotys nuo lengviausių iki sudėtingiausių. Tai – vienas svarbiausių sensorinės dietos ir sėkmingos integracijos principų – užduočių kompleksiskumas nuolat vaikui / jaunuoliui turi būti pateikiamas vis sudėtingesnio lygio, palaikant motyvaciją ir iššūkių įveikimo jausmą. Kortelių žaismingumas ir patrauklumas – tarsi gairės tėvams ir specialistams nuspręsti, kokio pobūdžio užsiėmimai vaikui ar jaunuoliui padėtų patenkinti atitinkamą sensorinių poreikių trūkumą. Metodinių kortelių autorės nuomone, sensoriniai poreikiai siejami su žmogaus neurologiniais procesais, tad sistemas, kaip ąsočius, būtina pildyti pamažu, stebint ir laipsniškai ugdant vaiko ir jaunuolio pasitikėjimą. Sensorinės dietos kortelės leidžia kurti ir stiprinti tarpusavio ryšį, skatina asmens socialinį įsitraukimą, aplinkos stebėjimą, atitraukia nuo ekranų. Tai praktinis natūralaus judesio ir jutimo sensorinių poreikių patenkinimo idėjų rinkinys. Siekiant užtikrinti socialinę įtrauktį ir žmogaus teises,

šis rinkinys gali būti taikomas visai klasei ar grupei ugdymo procese, nes veikia kaip ryšių kūrimo ir jų įtvirtinimo priemonė, neakcentuojant vaikų ir jaunuolių neuroįvairovės. Įvertinus vaiko ar jaunuolio sensorinius poreikius, sensorinę dietą būtina taikyti sistemingai – ne mažiau kaip dvi savaites, darant pertraukas. Taikant sensorinę dietą atsisakoma skubėjimo, nes šiame procese ypač svarbūs psichologiniai veiksniai – puiki nuotaika ir įsitraukimas. Pratimai per judesį ir emocinį empatiškumą aktyvina veidrodinius neuronus. Kortelės pateikia įvairių idėjų, kurios skatina vaiką rinktis ir tai provokuoja įvairias veiklas. Galimos įvairios terapinio žaidimo variacijos – nuo viso iki riboto kortelių skaičiaus pasirinkimo.

Parengta metodinė medžiaga skirta vaikams ir jaunuoliams, kuriems kasdienėse situacijose kyla įvairių sensorinių iššūkių. Kortelių panaudojimas, kaip inovatyvus sprendinys, skatina smalsumą ir praktiškai atliepia vaikų bei jaunuolių poreikius. Metodinė medžiaga neapsiriboja žaidybinių terapinių situacijų kūrimu namuose; kortelės gali būti naudojamos integratyviai – visai klasei pasiūlius žaidybines terapines veiklas. Ši netradicinė metodinė medžiaga – rinkinys kuria pozityvią, žaismingą ir neįpareigojančią aplinką, leidžia pačiam vaikui ar jaunuoliui formuoti pasirinkimą, lavinti kūrybiškumą. Praktikams instrukcija atskleidžia terapinio proceso valdymo prieigas, kaip efektyviau formuoti teigiamą terapinį atsaką.

Šiandien, ieškant inovatyvių pagalbos priemonių vaikams ir jaunuoliams, kurie turi psichikos ir elgesio sutrikimų, ši metodinė priemonė puikiai užpildo praktikos lauke esantį metodinės pagalbos trūkumą ir gali būti neįkainojama vertybinė profesinės veiklos prieiga įvairiems specialistams – kineziterapeutams, socialiniams darbuotojams, ergoterapeutams, judesio specialistams, specialiesiems pedagogams, logoterapeutams ir, žinoma, tėvams. Metodinė medžiaga „Sensorinės dietos kortelės“ yra sveikintinas mokslininkės ir menininkės darbo rezultatas.

Metodinė medžiaga – sensorinės dietos kortelės, 2025 m. sausio 27 d. Protokolo Nr. 46Sv-SvC-3d. VšĮ Klaipėdos universiteto Sveikatos tyrimų ir inovacijų mokslo centro rekomenduojama spausdinti kaip metodinė medžiaga. Metodinės medžiagos spausdinimui 2025 m. vasario 14 d. VšĮ Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakulteto Redakcijos kolegija pritarė. Protokolo Nr. 1.

Metodinė medžiaga – sensorinės dietos pateikčių rinkinys – parengta įgyvendinant VšĮ Švietimo, sveikatos ir socialinių inovacijų centro projektą, pavadinimu „Sensoriniai poreikiai: priimk, suprask, atsakyk“ (projekto Nr. K5-V-LS-021), finansuojamą Europos Sąjungos lėšomis, kurį administruoja VšĮ „Atviros Lietuvos fondas“. Metodinėje medžiagoje išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autorių ir nebūtinai atskleidžia Europos Sąjungos ar Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei EACEA negali būti laikomos už juos atsakingos.